

вбачаючи саме в ній різноманітні вияви поетики ліричної сугестії – образні, музичні, портретні, пейзажні, інтонаційні, асоціативні, метафоричні, індивідуально-мовні тощо. Так, аналізуючи вірш «Поглянь і глянь...», учений акцентує артистизм автора, розкриваючи його таємниці: «текст позначений нетрадиційною асоціативністю, абсолютно індивідуальною для даної теми ритмікою і мелодикою, заданою емоційністю», «самі словесні звукові паралелі створюють асоціативні ряди», «більшість образних констант вибудовані на сугестивних алогізмах», «стильове увиразнення повністю побудоване на повторах і звукограмах». Дослідник доходить висновку: «Асоціації, образи, метафори в М.Вінграновського перебувають у єдиному суцільному сугестивному потоці» [с. 321]. На нашу думку, аналізований вірш навіює думку про непроминальність любові:

Не йди, а глянь. Дивись: пошерхотили
З осінньої нетихої плавби
Очерети. Очерети вчамрили.
Люби мене. Нікого не люби.

Розгадування загадок поетичної сугестії відбувається в монографії природно, обережно, тонко, з ро-

зумінням ірреальності й індивідуального характеру художнього світу вірша і водночас через аналітичне його осмислення із застосуванням складного наукового апарату.

Книжка А.Гризуна містить також низку інших нових для науки положень, зокрема про розмежування сугестивної і філософської поезії, комунікативний аспект сугестії, інтерпретаційну сутність перекладу сугестивної поезії тощо. Наукова концепція вибудовується послідовно й увиразнюється завдяки чітким висновкам, які завершують кожний розділ і підрозділ монографії. Явище поетичної сугестії розглянуто в синхронному та діахронному аспектах, з історико-літературного і теоретико-літературного поглядів, у літературному й гуманітарно-науковому контекстах.

Крім часткових, монографія містить і загальні висновки. Однак виникають деякі питання щодо остаточного оформлення концепції, а саме:

- У якому просторі існує мета-жанр «сугестивна поезія» – лірики, епосу, драми, ліро-епосу чи в кожному з них?
- Які конститутивні риси сугестивної поезії як метажанру? Як

можна класифікувати це багатогранне художнє явище?

• Які течії розвитку сугестивної поезії можна виокремити в українській літературі ХХ ст.?

Монографія А.Гризуна дає уявлення про сугестивну лірику як яскраве художнє явище української літератури і ставить нові завдання для інтелектуального пошуку. Перспективним видається дослідження відношень між сугестивною і настроєвою лірикою, ролі магічної поезії в художній сугестії, специфіки текстурального оприявлення навіювання у творах різних літературних напрямів. Пласт лірики, що його відкрив і проаналізував учений у синхронії та діахронії, є справжньою terra incognita вітчизняної науки, відтак потребує подальшого студювання. Відкривавча, перспективна, багатоаспектна, оригінальна, інтелектуально насичена монографія А.Гризуна є подією в сучасному українському літературознавстві, зокрема для тих науковців, які досліджують лірику.

Ганна ТОКМАНЬ,
професор
Переяслав-Хмельницького
державного педагогічного
університету
ім. Григорія Сковороди

СУЧАСНА ЛІРИКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЖАНРУ

ШАФ О. Еволюція жанрів української лірики рубежу ХХ–ХХІ століть: [навч. посіб.] / О.Шаф. – К.: ВЦ «Просвіта», 2012.

Рецензована праця – навчальний посібник. З огляду на це говоритимемо про теоретичний і аналітичний рівні осмислення авторкою жанрів сучасної української лірики та про її методичні орієнтири.

Передбачуваний результат засвоєння пропонованого курсу О.Шаф формулює так: «...підготовлений фахівець повинен вільно орієнтуватися в системі жанрів української лірики, аналізувати ліричний твір за його жанровими параметрами, адекватно оцінювати тенденції розвитку сучасної української поезії» [с. 11]. Щоб досягти визначеного результату, вважає авторка, студентів потрібно знати жанрові різновиди сучасної лірики, відчувати напрями трансформації ліричних жанрів і закономірності їхнього функціонування в сучасній ліриці.

У теоретичному розділі «Жанрова палітра сучасної української лірики» О.Шаф ґрунтовно й системно

оглядає теоретичні позиції літературознавців щодо тлумачення жанрів лірики, виділяючи поняття «ядро», «пам'ять» жанру, жанрова матриця, модальність тощо. Пильну увагу приділено системі жанрів, диференціації і класифікації їх. Не омину-

ла авторка і фактів розмивання параметрів жанрів та руйнації їхньої системи в наш час. В основі названих процесів дослідниця бачить концентрацію й накладання певних жанрових ознак. Щоб упорядкувати термінологічний апарат, пропонує замінити традиційний термін жанр термінами жанрова модель і жанро-форма. Наукову зіркість О.Шаф засвідчують спостереження над процесом взаємопроникнення жанрових ознак лірики: «...лірична мініатюра може мати поетичальні ознаки елегії, епіграми чи епітафії, ліричний вірш із додатковим комплексом формально-змістових особливостей може набувати жанрових ознак сонета, оди, елегії, гімну, пісні, романсу тощо, а специфічним чином організований ліричний цикл може являти собою вінок сонетів» [с. 37].

У навчальному посібнику докладно окреслено жанрові особли-

вості вірша, мініатюри та поеми/циклу як універсальних жанрових моделей сучасної лірики, а також витлумачено специфіку функціонування жанрів пісні, сонета, гімну, оди, послання й елегії в новітній ліриці. Навчальній практиці сприятиме уніфікація підходів до традиційних жанрів лірики: зосередження на формально-змістових ознаках, історичних аспектах, сучасних вимірах конкретних жанрів.

Сумлінність і повнота опрацювання жанрів лірики гідні схвалення. Рушійною силою, що спонукала авторку до повноти викладу матеріалу, було її прагнення самореалізуватися. Пригадується фраза з років моєї вчительської молодості: «Недосвідчений учитель говорить учням усе, що знає, а досвідчений – те, що треба». Усвідомлення різниці між двома позиціями приходить лише з практикою. Які корективи внесе О.Шаф до тексту свого посібника згодом, покаже час. А зараз тішмося тим, що є.

В аналітичних розділах дослідниця розглядає поетичну творчість Тараса Мельничука, Емми Андіївської та Маріанни Кіяновської. Вибір імен за рівнем таланту вдалий. Та чи адекватно представляє їхня творчість українську лірику межі ХХ–ХХІ ст.? Тут неминучі наляжки. Чи зрівноважать вони бажане й наявне?

Для повноти охоплення творчості названих поетів у всіх ана-

літичних розділах О.Шаф виділила в окремий підрозділ огляд творчості кожного поета з позиції стильових доміант. Це істотно розширює літературознавчу картину лірики Т.Мельничука, Е.Андіївської, М.Кіяновської, яка (картина) відкривається з погляду жанрових характеристик, адже вони охоплюють лише частину доробку названих поетів: ліричні мініатюри Т.Мельничука; сонетарій, ліричні мініатюри, цикл поем, ліричний цикл «Спокуси святого Антонія» Е.Андіївської; вінки сонетів, цикл «Книга Адама» М.Кіяновської.

Поетична творчість Т.Мельничука, Е.Андіївської, М.Кіяновської – неординарне явище в українській літературі. Їхні твори нелегко інтерпретувати. Авторка посібника виявила потужний аналітичний хист. Це я помітив, коли в ролі офіційного опонента ознайомився з її кандидатською дисертацією, присвяченою сонетарію Е.Андіївської. Тоді порадив О.Шаф випробувати свою методику на аналізі сучасної поезії. Таким чином і став причетним до появи рецензованого посібника.

Творчість усіх трьох авторів оригінальна, а часом несподівана, межова (останнє характерне для творів Е.Андіївської) як на концептуальному, так і на стильовому рівнях. Образна система творів, що часто ґрунтується на інтуїтивному баченні світу, провокує суб'єктивне тлумачення. Ось як характеризує авторка

мотиви ліричного циклу «Книга Адама» М.Кіяновської: «...переживання жіночої суб'єктивності розгортається через низку мотивів: єдність чоловічого й жіночого як божественного, універсальність (андрогінність) жіночого та маргіальність (безтілесність, інфантильність) чоловічого, жертвність жінки, зло як чоловіча природа, зачаття, вагітність як іманентні жінці “божественні” константи, пошук мови як нового втілення тощо» [с. 245].

Аналізуючи творчість поетів, О.Шаф виявляє професійну свободу. Текст посібника непростий для сприймання. Щоб подолати можливі труднощі, дослідниця тезисно подає зміст кожного розділу, завдання для самоконтролю, тестові завдання, список рекомендованої літератури. Доречним є зразок жанрового аналізу поезії О.Забужко «Прип'ять. Натюрморт», а також стислий термінологічний словник і покажчик імен.

Авторські курси – один із шляхів, якими наука простує до студентської аудиторії. Добре, коли автори таких курсів – молоді вчені. Добре, коли вони талановиті, наполегливі. О.Шаф, авторка посібника «Еволюція жанрів української лірики рубежу ХХ–ХХІ століть», належить до таких.

Бажаю їй успіхів.

Василь МАРКО,
професор, м. Кіровоград

1 листопада 2013 року відбувся розіграш призів «Книжкова лотерея» серед надісланих нашими передплатниками анкет (див. «Дивослово», № 4, 10). У конкурсі взяло участь 512 наших читачів.

Список переможців дивіться на нашому сайті
www.dyvoslovo.com.ua